

ТМ	Г. XXXVII	Бр. 2	Стр. 1011-1024	Ниш	април - јун	2013.
----	-----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

UDK 378(497.11):[371.214:796

Pregledni rad

Primljeno: 06. 09. 2011.

Revidirana verzija: 05. 02. 2012.

Odobreno za štampu: 04. 06. 2013.

Milan Nešić

Univerzitet Edukons

Sremska Kamenica

VREDNOSNI ASPEKTI UNIVERZITETSKOG SPORTA

Апстракт

Vreme u kome danas mladi žive sve više pokazuje tendencije ka promenama životnih vrednosti, tako da i naši univerziteti izgleda više nisu ona mesta na kojima se, osim sticanja naučnih znanja, estetskih, moralnih i kulturnih vrednosti, posvećuje relevantna pažnja i fizičkom vežbanju, odnosno sportu, kao važnom faktoru u formiranju celovite čovekove ličnosti.

S druge strane, glavno obeležje naše svakodnevice jeste i deficit fizičke aktivnosti u svim društvenim slojevima. Drastično smanjenje kretanja i telesne aktivnosti direktno se odražava i na zdravstveni status mladih. Studentska populacija, takođe, nije izuzeta iz ovakvih trendova. Nastava fizičkog vaspitanja na univerzitetu ukinuta je još 1998. godine. Danas studenti, pored ostalog, nemaju svoje objekte za vežbanje i takmičenje na fakultetima, jasno i stručno uobličen sistem upražnjavanja sportskih aktivnosti primeren njihovim interesovanjima i potrebama.

Кljučне речи: vrednosti, univerzitetski sport

VALUE ASPECTS OF UNIVERSITY SPORT

Abstract

Modern circumstances for young people are showing a growing tendency towards changes in life values. Consequently, even though our universities still promote the acquisition of scientific knowledge and other aesthetic, moral, and cultural values, they are no longer places that give attention to physical exercise, i.e. sport, as an important factor in the formation of complete persons.

On the other hand, the main trademark of modern everyday life is the lack of physical activity among all social classes. Drastic reduction of movement and physical activity has a direct impact on the health status of young people. The student population is not exempt from such trends either. In 1998, physical education was abolished from universities. Today, among other things, students lack university facilities intended for exercise and competitions, as well as a clearly defined system for

mnesic08@yahoo.com

sporting activities according to their interests and needs.

Key Words: Values, University Sport

UVOD

Sport, kao i bilo koju drugu oblast čovekovog angažovanja, karakterišu procesi neposrednog ljudskog rada. U strukturi sportske delatnosti egzistiraju tri osnovna stratuma koji čine njegovu sociološku determinantu: 1) ljudi – kao nosioci sportske aktivnosti, 2) elementi same aktivnosti, i 3) uslovi i pravila organizovanja sporta. S obzirom na aktuelnost, kompleksnost i brzinu društvenih promena u našem okruženju, nameće se kao neophodnost da i u sportskoj delatnosti, odnosno njenim konkretnim pojavnim oblicima, otpočne proces kompleksnijeg utvrđivanja pojedinih faktora koji su od značaja za kvalitetno unapređenje i razvoj sporta u celini.

Savremeni istraživači društvenih pojava se slažu da je nivo sporta najbolji pokazatelj opšte razvijenosti nekog društva. Danas se smatra da je sport efikasno sredstvo za formiranje vrednosnih obrazaca, kao i autentičan put ka prevazilaženju krize identiteta i legitimiteta nacije. Analizirajući značaj sporta, veoma je važno istaći da se država može u potpunosti ponositi rezultatima svojih sportista, koji je afirmišu na međunarodnom nivou, samo ukoliko su ti rezultati odraz zdravlja i sposobnosti kompletnog stanovništva. Sport se, gledano sa teorijskog aspekta, hipotetički može razvijati i u laboratorijskim uslovima, gde bi samo neznatan broj selektiranih talenata proizvodio rezultate za celu naciju. Drugim rečima, nauka omogućava da se stvore i „sportisti-kiborzi“ koji bi bili u funkciji sportskog spektakla i predstavljali „mašine za pravljenje rezultata“. Ali to sigurno (bar za sada) nije želja nijednog razvijenog društva.

Dakle, složenost fenomena sporta mora da bude obuhvaćena i svojevrsnim filozofsko-kritičkim praćenjem, preispitivanjem i sučeljavanjem sa pojedinim aspektima, pre svega aksiološkog, ontološkog, ali i etičkog karaktera.

Nacionalna strategija razvoja sporta u Republici Srbiji kao prioritetan strategijski cilj definisala je: „...jačanje školskog i univerzitetskog sporta i uspostavljanje funkcionalnog sistema školskih i univerzitetskih sportskih takmičenja“. Međutim, još uvek ne postoji jasna i vremenski determinisana koncepcija razvoja ovog sportskog područja, što za posledicu ima spontanu i stihijsku egzistenciju nekih oblika sporta na univerzitetu. Sadašnji uspesi na takmičenjima studentskog sporta su više rezultat drugih sportskih organizacija nego li organizovanog sportskog

života unutar univerziteta. Studenti, pored ostalog, nemaju svoje objekte za vežbanje i takmičenje na fakultetima, jasno i stručno uobličen sistem upražnjavanja sportskih aktivnosti primeren njihovim interesovanjima i potrebama (Heшић, 2003). Naznačeni problemi su, između ostalog, povod za akcentiranje značaja i potrebe prepoznavanja optimalne strategije razvoja univerzitetskog sporta, kako u Republici Srbiji, tako i na području AP Vojvodine, ali i pojedinačnih univerziteta kao osnovne „mikroceline“ (Heшић и сар., 2010).

Uočavajući relevantne probleme daljeg funkcionisanja i razvoja univerzitetskog sporta, gde posebna pažnja treba da bude usmerena ka stvaranju uslova za zadovoljenje potreba i interesovanja studentske populacije za fizičkom aktivnošću i unapređenju zdravlja, neophodno je utvrditi osnovne parametre za njegovo pravilno organizovanje i usmerenje. U tom kontekstu neophodno je, u određenoj meri, posvetiti odgovarajuću pažnju i pitanjima vrednosnih aspekata univerzitetskog sporta, kao značajne determinante u formiranju ličnosti mladih, odnosno njihovih opredeljenja prema pojedinim aktivnostima tokom studiranja.

AKSILOLOŠKA UTEMELJNOST SPORTA

Aksiologija¹, kao jedna od najmlađih filozofskih disciplina, bavi se ispitivanjem vrednosti. Mada je njen predmet star gotovo kao i sama filozofija, konstituisana je tek u 19. veku, od kada postaje propedeutička disciplina u svim područjima praktične filozofije. Razlog ovome leži u spoznaji da vrednosti egzistiraju samo u relaciji prema čoveku kao biću praktičnog odnošenja. Ona se bavi pojmom vrednosti, vrstama vrednosti, utvrđivanjem najviših vrednosti (uspostavljanjem skala vrednosti), zatim kriterijumima vrednovanja i prevrednovanja, kao i međusobnim odnosom vrednosti i stvarnosti (Радош, 2010).

Razmatranja o vrednostima su najčešće usmerena kroz uspostavljanje različitih relacija između subjekta i objekta (onoga koji vrednuje i onoga što se vrednuje) i najčešće se tvrdi da „sâm subjekt pridaje objektima vrednost“. Filozofi u ovakom kontekstu smatraju da se time podrazumeva da vrednost prebiva u čoveku koji objektu prilazi. Međutim, često se i postavlja pitanje – zašto onda u čovekovim očima samo određeni objekti zavređuju dignitet vrednosti. Odgovor se može tražiti u tvrdnji da je vrednost objektivna pojava koja zadovoljava duhovno-emotivne potrebe datog subjekta, koja zahteva visoku dozu saglasnosti u oceni vrednosti nekih ljudskih postupaka, političkih institucija, ili umetničkih dela među članovima jedne ljudske zajednice (Марковић, 2004). Dakle, vrednost je pojava prema kojoj čovek nije i ne može biti indiferentan, s obzirom na to da prema njoj uvek zauzima neki

¹ (грч. *aksios* = вредан, ваљан, достојан; *logos* = наука)

stav (stav osećanja vrednosti sa razumevanjem ili bez njega, stav ocenjivanja vrednosti i stav procenjivanja ili prevrednovanja vrednosti, itd.).

Ako se pod vrednošću podrazumeva merilo koje stvara određene orijentacije u ljudskom ponašanju i delanju, pri čemu vrednost nije ni objektivno svojstvo stvari, ni svojstvo subjekta, već svojstvo odnosa, tada je vrednost merilo koje ukazuje na to šta treba izabrati, a šta izbegavati. Dakle, ako je vrednost ono prema čemu se orijentiše naš izbor, onda bi naš izbor morao da se orijentiše prema dobrom, istinitom, lepom, naprednom i pravednom (Баљ, 2005, str.7).

Vrednosti se mogu klasifikovati po različitim kriterijumima (od šireg dijapazona raznovrsnosti, do onih koje definišu sažimajući karakter). Međutim, danas je na ceni uglavnom pragmatička teorija vrednosti, prema kojoj je vredno ono što je korisno, a čija je krilatica „vreme je novac“. Dakle, u građenju hijerarhije vrednosti (ređanju vrednosti po važnosti, pri ostalim jednakim uslovima) većina evropskih naroda prihvata materijalno obilje za najviše dobro. To je osnovna crta tzv. „kvantitativne“ civilizacije. Gramzivost je postala suštinskom karakteristikom današnjeg čoveka (zaokupljenost kvantitativnim dobitima, gomilanjem materijalnih dobara i značajnih društvenih funkcija). Čovek je stekao mentalitet „sakupljača“ (ljudi se cene prema veličini imovine, prema broju citiranih knjiga, prema broju postignutih koševa ili datih golova, itd.). Zbog svega toga odnosi među ljudima se sve više "postvaruju" (reifikuju). Novac je postao novo božanstvo. Njime je praktično moguće sve postići i ostvariti (Радош, 2010, str.40).

Razmatranja različitih aspekata savremenih tendencija u sportu ne mogu se sveobuhvatno sagledavati ukoliko se ne obrati pažnja i na najvažnije tekovine starogrčkog filozofskog uma. One su veoma značajne za apostrofiranje težnji za očuvanje olimpijskog duha u sportu i sprečavanje deformisanja njegovih izvornih principa, među kojima valja pomenuti i sledeće: negovanje autentičnih svojstava igre, uspostavljanje harmonije tela i duha, kao i očuvanje estetskih i moralnih principa u sportu. Tako je i u današnjoj, modernoj sintagmi „univerzitetski sport“, u stvari, utemeljena stara Platonova ideja *kalokagatije*², koja upućuje na potrebu uspostavljanja skladnog i harmoničnog jedinstva čovekovih telesnih i duhovnih sposobnosti. Doduše, ona je u praksi vremenom ustuknula pred ideologizacijom i komercijalizacijom sporta i sportskih događaja, gde dominira prevaga politike, šou biznisa, profitnih faktora, zabave i sl. (Радош, Нешић, 2010).

Fizičkom vaspitanju, a time i sportu, nekada je u akademskom prostoru bivše zajedničke države Jugoslavije pridavan izuzetan značaj, što

² (grč. *kalos* = леп i *agatos* = добар)

je bilo prepoznatljivo po aktivnostima i vrednostima univerzitetskog sportskog stvaralaštva. Međutim, u Srbiji su nakon 1998. godine i tada donešenog Zakona o univerzitetima, sportske aktivnosti na akademskom prostoru ove zemlje gotovo zamrle. Malobrojne sportske sekcije i udruženja, koja su se i nakon ovog perioda zadržala, bila su više izraz stihije i rutine, odnosno, pojedinačnog pregalaštva aktivista-entuzijasta, nego osmišljen i svrsishodan deo sistema visokoškolskog obrazovanja.

U novom vremenu, u kome su na scenu stupile neke druge životne vrednosti, naši univerziteti izgleda više nisu ona mesta na kojima se, osim sticanja naučnih znanja, estetskih, moralnih i kulturnih vrednosti, posvećuje relevantna pažnja i fizičkom vežbanju, odnosno sportu, kao važnim faktorima u formiranju celovite čovekove ličnosti. Sintagma „univerzitetski sport“ već, sama po sebi, upućuje (i u ontološkom i u aksiološkom smislu) na potrebu negovanja harmoničnog jedinstva između čovekovih telesnih i duhovnih sposobnosti (Heшић и сар., 2010).

Glavno obeležje vremena u kome danas mladi žive jeste deficit fizičke aktivnosti u svim društvenim slojevima. Drastično smanjenje kretanja i telesne aktivnosti direktno se odražava i na zdravstveni status mladih. Studentska populacija, takođe, nije izuzeta iz ovakvih trendova. Svetska zdravstvena organizacija je još sredinom prošlog veka definisala da zdravlje nije samo odsustvo bolesti već i potpuno fizičko, psihičko i društveno blagostanje³. Poslednjih godina definicija je proširena da bi uključila i sposobnost da se vodi „društveno i ekonomski produktivan život“. Takođe, savremena nauka kvantitativno definiše zdravlje kao sumu „rezervnih kapaciteta“ osnovnih funkcionalnih sistema. U tom smislu danas je neophodno sve više isticati da svaki pojedinac, a posebno mladi, treba da razmišljaju da li svojim načinom života troše i smanjuju rezerve zdravlja (Heшић, Кубуровић, 2011).

VREDNOSNA USMERENOST UNIVERZITETSKOG SPORTA

Bez obzira na dominaciju komercijalnih i globalno-rezultatskih tendencija, u sportu još uvek egzistiraju nastojanja da se sačuvaju njegove bliske veze sa duhovnim i kulturnim potrebama mladih. Posebno je to uočljivo u dokumentu Ujedinjenih nacija – Sportskom manifestu,⁴ gde se, između ostalog, govori o ulozi sporta u izgrađivanju ljudske ličnosti i kaže da: sport treba da bude prilagođen specifičnim potrebama i mogućnostima jedinke kao izvor zdravlja i psihičke ravnoteže; podstiče čoveka da deluje i učestvuje u delovanju van svakodnevne delatnosti;

³ WHO, 1946.

⁴ Спортски манифест – документ Међународног савеза за физичко васпитање и спорт при УН

razvija sklonost za ispoljavanje inicijative i prihvatanje odgovornosti; stvara prilike za upoznavanje samoga sebe, za samoizražaj i usavršavanje; usmerava čoveka ka disciplinovanju svoje delatnosti i ka povećanju produktivnosti; oslobađa od izvesne zavisnosti od sopstvenog tela i na taj način otkriva vrstu slobode koja se često ne može primeniti – „slobodu fizičke delatnosti“; kao činilac punog individualnog razvoja mora biti neophodan element društvene organizacije i doprinositi napretku društva; itd.

Može se reći da, u navednom kontekstu, univerzitet predstavlja najpogodnije mesto za očuvanje i negovanje skladnog međuodnosa izvornih sportskih vrednosti i čovekovih duhovnih i kulturnih potreba. Jer, najvažnija funkcija univerzitetskih ustanova jeste da prenesu najbolja ljudska intelektualna postignuća, da kritičkoj analizi izlože različita gledišta i da istraživanjem doprinesu ljudskom saznanju i njegovom vrednosnom sagledavanju sveta. Vrednosni ideali, kroz koje se ostvaruju ljudska punoća i „bit bivstvovanja“, na optimalan način mogu biti realizovani baš u studentskom akademskom prostoru. U njemu se lakše mogu sačuvati i neke od autentičnih vrednosti sporta i olimpijskog duha. Lakše nego u svim drugim poznatim ambijentima sportskih događanja, gde istinsko sportsko nadmetanje prelazi u drugi plan, a otvoreno se reflektuju interesi politike i biznisa (profesionalizam i materijalna valorizacija dovode sport u sferu „gladijatorstva“ i cirkuskih predstava) (Радош, 2011, str.125).

Sport na univerzitetu treba da determiniše svoj zadatak i ulogu kao višedimenzionalni sistem, u kojem se međusobno nadopunjuju edukativni (vaspitno-obrazovni), moralni, etički, estetički i društveno odgovorni aspekti, neophodni za pravilno formiranje mladih ljudi kao celovitih ličnosti. Univerzitetski sport, koristeći sve potencijale sportske nauke (pre svega u sferi kretno-funkcionalnih struktura), treba da profiliše ulogu svojevrsnog korektora u uravnoteženju, danas već jasno uočljivog disbalansa, između fizičkih i ostalih dimenzija čoveka. Posebno u pogledu uticaja globalnog prisustva hipokinezije koja dramatično ugrožava ljudsko zdravlje. Drugim rečima, sport na univerzitetu treba da doprinese harmoničnijem formatiranju mladih akademaca i afirmiše ideju da izlazni stratum univerzitetskog života ne bi smeo profiliše „ni glupe džinove“, niti „nakazne intelektualce“.

U tom pravcu se poslednjih godina mogu sve glasnije čuti zagovornici stava da nekadašnji starogrčki ideal paideie ne treba da izgubi smisao svojih vrednosnih poruka o značaju uspostavljanja harmonije tela i duha i negovanju filozofskog pojma mere u aktivnostima univerziteta. On se u okvirima ideje o reafirmaciji sporta na univerzitetu sve jasnije profiliše. Posebno zbog činjenice da je ideal paideie u direktnoj vezi sa savremenim pristupom pojmu zdravlja (fizičkog, mentalnog i duševnog) i poimanju univerzalnih odredaba kvaliteta života kao ispunjenja ukupnih

ljudskih potencijala, o čemu je govorio još Aristotel. Međutim, njegova reafirmacija je još daleko od, za sada stidljivo, zamišljenih projekcija i želja kada je reč o univerzitetskom sportu.

Doduše, sport na univerzitetu jedan broj akademskih subjekata smatra i besmislenom aktivnošću, ili, u najboljem slučaju, kao „nužno zlo“. Takođe, ima i onih koji smatraju da je vreme koje studenti provedu na sportskim terenima „vreme izgubljeno za učenje“. Ali, mesto sporta na univerzitetu se tradicionalno branilo (i brani) na osnovu spajanja onih razloga koji se tiču obrazovanja i razvoja ljudskog duha, sa razlozima koji se odnose na razvoj fizičkih i moralnih vrednosti. Stoga, usklađivanje pomenutih kvaliteta jeste ona paradigma i platforma sa koje se opravdano štiti reafirmacija i egzistencija univerzitetskog sporta (Радош, 2011).

Na temelju ovakvih stavova u poslednje vreme rađeno je više istraživanja sa ciljem utvrđivanja opredeljenja sadašnjih generacija studenata prema aktiviranju „sportskog života“ na univerzitetima. Jedno od istraživanja sprovedeno je i na Univerzitetu Edukons (Нешин и сар., 2010), gde su detektovani različiti indikatori percepiranja ideje o reafirmaciji i aktiviranju sportskih sadržaja na univerzitetu. Rezultati do kojih se došlo nedvosmisleno ukazuju na stabilnu pozitivnu podršku univerzitetskom sportu i jasno iskazanu potrebu njegove realizacije. Tako su, na primer, studenti Univerziteta Edukons pozitivno vrednovali inicijativu koja se odnosi na moguće aktivnosti oko uvođenja sportskih sadržaja na univerzitet. Studenti obuhvaćeni istraživanjem iskazali su stabilno determinisane pozitivne stavove o značaju i potencijalnoj korisnosti organizovanog fizičkog vežbanja, odnosno „sportske ponude“, kao moguće alternative života tokom studiranja na „svom“ univerzitetu.

Takođe su, u okviru ovih istraživanja, razmatrana pitanja i aktuelnih životnih stilova studentske populacije na ovom univerzitetu, gde je uočeno da se većina studenata izjasnila da je kod njih trenutno prisutan hedonistički stil života, što je u skladu i sa rezultatima drugih istraživanjima koja su obuhvatila studentsku populaciju u Vojvodini (Група аутора, 2007). Mada se na skali vrednovanja poželjnih stilova života kod ispitanika na najvišem mestu nalazi samoostvarenje, aktuelna preferencija njihovog omiljenog životnog stila je na strani hedonističkog načina života. Ovo se, između ostalog, može tumačiti i sa aspekta uticaja šireg društvenog okruženja u kojima mladi danas žive. S jedne strane su to uslovi života koji intenzivno nude široku lepezu tehnoloških sredstava koja znatno olakšavaju svakodnevne čovekove aktivnosti i nude udobnost (od sredstava komunikacije, industrije zabave, mogućnosti putovanja, i sl.). S druge strane, sve neizvesnija čovekova radna (a time i životna) egzistencija, posebno u našem tranzicionom društvu, uz intenzivnu ekonomsku i političku nestabilnost, ne ostavlja mladim ljudima prostora za dugoročno jasnu životnu perspektivu (bar ne u našoj zemlji). Stoga se i

uočava da vrednosna usmerenja mladih naginju ka životnoj filozofiji „sa što manje napora-maksimum uživanja“.

U ovom kontekstu treba skrenuti pažnju i na uticaj hedonističkog, danas sve prisutnijeg, načina života na zdravlje mladih, što je i u direktnoj vezi sa njihovim opredeljenjima i stavovima prema univerzitetskom sportu. Pre svega treba imati u vidu da se zdravlje, sa aspekta akademske medicine, definiše kao biološko, psihološko, socijalno i duhovno blagostanje čoveka. To je stanje u kojem ljudska bića funkcionišu na optimalnom nivou integracije elemenata tela, uma i duše. Dakle, zdrav čovek je onaj koji živi u sreći, zdravlju i celovitosti, odnosno kao jedinka koja na svoj život gleda kroz ispunjenost smislom i svrhom. Ako se samo letimično sagleda prosečan način života mladih danas, uočava se da prethodna odrednica zdravlja može doći pod znak pitanja. Prosečan mlad čovek danas: sve manje hoda; uglavnom se ne bavi fizičkim aktivnostima (sportom, rekreacijom); vodi sedentaran način života; prosečno studira (ako studira) između 6 i 8 godina; većinom je bez posla (nakon završenog školovanja) i na njega čeka u proseku 7–10 godina; živi sa roditeljima; sve kasnije stupa u brak (prosečno oko 30 godine); slobodno vreme koristi u kafićima, na žurkama i slanju SMS poruka sa mobilnog telefona; odlazi na spavanje nakon ponoći, a ustaje u kasno pre podne; itd. Novija istraživanja (Група аутора, 2007) pokazuju da se manje od 1/3 mladih (18–27 godina) redovno bavi fizičkim aktivnostima (aktivno sportom ili sportskom rekreacijom), a od 1998. godine, kako je ranije i rečeno, fizičko vaspitanje na Univerzitetima u Srbiji više ne egzistira kao organizovan sistem. Dakle, promocija sportskih sadržaja danas treba da zauzima centralno mesto u borbi protiv neaktivnosti mladih (i ljudi uopšte), s obzirom na činjenicu da fizička aktivnost (fizičko vežbanje) znatno smanjuje rizike od nastajanja sve prisutnijih masovnih nezaraznih bolesti (dijabetes, hipertenzija, gojaznost).

Tako je i u pogledu životnih navika studenata (Нешић, Ковачевић, 2011) utvrđeno da kod većine preovlađuju one navike koje se mogu okarakterisati kao „nezdave“, a koje se mogu direktno prevenirati kroz intenzivniju fizičku aktivnost (i u okviru Univerziteta). Tako je, na primer, utvrđeno da studenti obuhvaćeni istraživanjem, u većini, ne posvećuju dovoljno pažnje redovnoj fizičkoj aktivnosti, znatno konzumiraju alkohol i cigarete, pokazuju tendencije ka lošim navikama u ishrani (neredovna ishrana sa manje od tri obroka dnevno, „preskakanje“ doručka, itd.), imaju neadekvatan „ritam“ dnevnog odmora (odlaze na spavanje najčešće kasno posle ponoći), itd.

Sve ovo može jasnije da upućuje na stabilno formirane stavove o ulozi sporta na univerzitetu, pre svega kroz njegovu društvenu efektivnost (zblizavanje mladih, upoznavanje, socijalizacija, i sl.), kao i doprinosa psiho-fizičkom razvoju čoveka. S druge strane, studenti su na veoma čvrstim pozicijama da sportske aktivnosti trebaju biti stvar ličnog

opredeljenja svakog pojedinca, te da ne bi bilo dobro da one, u okviru univerzitetskog sporta, budu nametnute nekim administrativnim odrednicama, što je detektovano kroz egzistenciju grupe motivacionih faktora koji se mogu definisati kao faktori društvene interakcije, a koji su pozicionirani u prvu grupu latentne faktorske strukture kod ove populacije (Heшић и сар., 2010). Posebno pozitivno se vrednuje ideja o međufakultetskim sportskim takmičenjima, gde se smatra da sportske aktivnosti ne bi predstavljale ometajući faktor u procesu savladavanja nastavnog gradiva tokom studiranja, pa ni u vreme ispitnih rokova.

Dakle, kada se sagledavaju različita pitanja koja problemski razmatraju oblast sporta, kao multidisciplinarnе društvene pojave, pa tako i univerzitetskog sporta kao njegove specifične odrednice, moraju se prioritarno naglasiti pozitivne vrednosti sporta koje, u suštini, proizilaze iz njegovih osnovnih funkcija. Mada su se različiti autori na različite načine bavili ovim teorijskim pitanjem, tako da se može naći mnoštvo pristupa i klasifikacija funkcija sporta, pa time i njegovih vrednosnih determinanti, može se, uslovno, govoriti o tri glavne grupe vrednosnih aspekata:

1) *Biološko-zdravstvene vrednosti*, gde se ističe značaj fizičkog vežbanja za razvoj mehanizama opšte adaptacije, srčano-sudovnog i nervno-mišićnog sistema, proširenje funkcionalnih i adaptacionih mogućnosti organizma, što sve doprinosi povećanju otpornosti organizma čoveka na nepovoljne uticaje životnog i radnog okruženja;

2) *Socio-kulturološke vrednosti*, kroz koje se realizuju svi pozitivni aspekti interpersonalnih relacija, komunikacije, socijalizacije i društvene integracije ljudi; kvalitetno ispunjenje slobodnog vremena i pozitivno usmeravanje masovne društvene energije; izgradnja estetskih stavova, oplemenjivanje duha; itd.;

3) *Etičko-vaspitne vrednosti*, koje se putem sporta mogu razvijati i unapređivati, a odnose se, pre svega na učenje disciplini, zdravoj konkurenciji i prestižu, poštovanju sportskih normi i pravila, uvažavanje i negovanje pravičnosti i solidarnosti; itd.

Naravno da se u sveobuhvatnim sagledavanjima vrednosnih aspekata univerzitetskog sporta moraju imati u vidu i drugi brojni faktori koji mogu imati uticaja na njegovu profilisanost i egzistenciju. Stoga se, u okviru vrednosnog poimanja sporta na univerzitetu, moraju uzeti u obzir i vrednosni stavovi koji sportu i fizičkom vežbanju daju usmerenje kroz: *harmoničan razvoj ličnosti* (sportom se ne razvija samo telo, već se utiče i na razvoj moralnih, duhovnih i intelektualnih potencijala pojedinca)⁵,

⁵ филозофски приступ овом питању говори у правцу афирмације идеје о егзистенцији "три гимнастике" као потребе сваког младог човека – 1) *гимнастика тела* (спорт, вежбање, здрав начин живота испуњен телесним активностима), 2) *гимнастика ума* (учење, усавршавање и изградња знања, умећа и вештина не-

duhovnom razvoju čoveka (posebno negovanjem i reafirmacijom olimpijske ideje fer-pleja; borbom protiv devijacija u sportu – komercijalizacije, profesionalizacije i zloupotreba raznih vrsta), *humanizaciji društva u celini* (kroz negovanje i afirmisanje autentičnih vrednosti sporta, pa time i univerzitetskog sporta; u prvom redu su to duh i misija sporta; stav da je primarni cilj sporta – bavljenje sportom, a ne sportska pobeda po svaku cenu) i identifikaciju *autentičnog sportskog proizvoda* (manifestuje se kroz rezultate transformacionih procesa kao suštine sporta, pre svega u sferi bio-psiho-socijalnih potencijala čoveka; sportski rezultat (pobeda na takmičenju) samo je njihova konkretna „posledica“).

Naravno, uz navedene vrednosne funkcije neizostavno se moraju imati u vidu i one koje neizbežno „dodiruju“ sferu politike, ekonomije, turizma, javnih usluga, itd. U svim ovim vrednosnim prostorima univerzitetski sport može stabilno da egzistira kao jedan od činilaca njihovog društvenog etabliranja i pozicioniranja.

ZAKLJUČAK

Kraj dvadesetog i početak dvadeset prvog veka je na ovim prostorima protekao u burnim i turbulentnim promenama. Država u kojoj živimo, a sa njom i celokupno društveno okruženje, prošla je kroz niz preobražaja, menjajući ne samo granice, ime, uređenje, već i sistem vrednosti. Na taj način se i akademski prostor suočavao sa problemom vrednosti, kao uostalom i čovek, stalno i uvek iznova. Prema sociolozima interesovanje za vrednosti proizilazi iz čovekove stalne težnje da osmisli svoj život i živote ljudi oko sebe. Stoga se i celokupna ljudska istorija može shvatiti i kao proces selekcije vrednosti, odnosno kao kreiranje, održavanje i menjanje poželjnog tipa egzistencije. U filozofskom smislu, čovek se uopšte i ne može definisati ako se, barem prećutno, ne pođe od nekih vrednosti.

Vrednosti se moraju posmatrati i u funkciji promena društvenih odnosa, tako da je njihovo osvetljavanje polazna tačka u sagledavanju uspeha, ali i propusta u vaspitno-obrazovnom sistemu mladih. Sagledavanje funkcionisanja vaspitno-obrazovnog, a time i akademskog prostora, neophodno je radi detektovanja njegovih društvenih efekata i preduzimanja odgovarajućih mera za unapređenje ovog dela društvene nadgradnje. Ova misao je značajna sa aspekta preispitivanja vrednosti kod mladih, a time i u sportu, jer nastoji da probudi vlastiti angažman u svakom pojedincu. Na taj način se mladi čovek i putem sporta može ostvariti kao autentično biće, te razviti sve svoje stvaralačke potencijale u granicama etičkih principa.

опходних за живот, рад и уопште за интелектулану сферу човека) и 3) *гимнастика душе* (посвећеност Богу, идејама хуманизма, неговање уметничких и других склоности које су човеку од Бога дате).

Današnje vreme jeste vreme koje je u prvi plan stavilo emancipaciju čoveka, razvoj njegovih individualnih prava, sloboda i građanskih humanističkih nazora. Priče o tome, kao i priče (uvijene u ruho retorike) o sadejstvu liberalizma i demokratije u ukupnom tehnološkom i civilizacijskom prosperitetu, uz uvek "zavodljiva kazivanja o novčaniku" i hedonizmu kao zadatom smislu života, bez sumnje imaju efikasno i dalekosežno hipnotičko dejstvo. Kad se tome dodaju pomodarska i nekritička prihvatanja savremenih strujanja na području masovne i kvazikulture (tu su i simptomatične pojave erozije tradicionalnog olimpijskog duha u sportu), a posebno onih koji se tiču informativno-medijske tehnologije, koja (pored svojih evidentno korisnih strana) predstavlja i snažno sredstvo represivne integracije svesti (gde tehnološki um svakodnevno i masovno uobličava čula i svest ljudi), onda nije čudo da se javio zaborav smisla ljudskog bivstvovanja. Zbog toga, a dakako, i usled odsustva hrišćanskih etičkih principa života, kao i forsiranja pragmatističkih i makijavelističkih vrednosnih projekcija, pomenuti samozaborav u stopu prate i mnoga devijantna društvena ponašanja: narkomanija, bujanje sekta, nasilje, polna izopačenost i sl. (gde se, uzgred, svi bore za svoja prava) (Радош, 2010, str.126).

U ovakvom vladajućem i danas prepoznatljivom sistemu vrednosti valjalo bi potražiti i aktuelno mesto univerzitetskog sporta. Jer, vladajuće društvene vrednosti neminovno određuju vrednosnu interakciju među različitim formama čovekovog praktičnog angažmana. Međutim, u svemu tome ne treba zanemariti ni svojevršno prožimanje nekadašnjih (proverenih) vrednosti sa današnjim dominirajućim vrednosnim tendencijama. Može se reći da u širokom području sporta, kojem, svakako pripada i univerzitetski sport, moguće je, uz sve teškoće i izazove, graditi raznovrsne vrednosne obrasce kod mladih.

Fizičko vaspitanje bi generalno, u sistemu vaspitanja i obrazovanja, trebalo da predstavlja jednu od ključnih komponenti njegovog kvaliteta. Međutim, danas evidentno zapostavljanje fizičkog vaspitanja, odnosno sportskih aktivnosti u visokoškolskim ustanovama, svakako da sa sobom nosi dugoročnu projekciju negativnih implikacija na sveopšti kvalitet krajnjih efekata po akademsku i društvenu zajednicu. Posebno u pogledu javnog zdravlja mladih, s obzirom na to da konzumiranje različitih oblika fizičke aktivnosti (sporta, rekreacije, tj. redovnog fizičkog vežbanja uopšte) omogućava mladim akademcima nova znanja, veštine i razumevanje svih aspekata neophodnih za sticanje zdravih životnih navika.

Takođe, sport i fizičko vaspitanje na univerzitetu ne bi bilo dobro da se shvata izolovano i od drugih područja i sadržaja vaspitne delatnosti. Pre svega iz razloga što fizičke aktivnosti obuhvaćene sistemom fizičkog vaspitanja, pored motorne aktivnosti, sadrže u sebi i kognitivnu (saznajnu) i afektivnu komponentu. Time se, svakako, upotpunjuju i obogaćuju vaspitni i obrazovni uticaji na njegove aktere. Shvaćeno na

ovaj način, fizičko vaspitanje i sport na univerzitetu može igrati značajnu ulogu u sveukupnosti vaspitnih uticaja na mlade, koje su u današnjem vremenu globalizacije, materijalne kvantifikacije svih sfera čovekovog života i tendencija ka moralnim izopačenjima, ozbiljno dovedeni u pitanje.

Međutim, sve napred rečeno suštinski ne bi smelo izgubiti i svoju ontološku vezu sa zamišljenim pretpostavkama praktičnog života koje su sadržane u izvornom podrazumevanju čoveka kao "Božije tvorevine". Suština i bit svih vrednosti, pa time i sportskih, mora se utemeljivati u čovekovim izvornim (od Boga datim) potencijalima. Kako ističe Radoš (2010, str.66) „samo ono što se gradi na Istini, Dobru, Pravdi, Ljubavi i Mudrosti može da pretenduje da bude prihvaćeno kao vrednost ka kojoj treba težiti“.

LITERATURA

- Балъ, Б. (2005). Свет и глобални свет као вредносна оријентација. У: Нешић, М. (ур.): *Научна конференција – Вредносне оријентације младих*, (7–30). Бачка Паланка: ДНС Логос.
- Група аутора. (2007). *Коришћење слободног времена младих у АП Војводини*. Нови Сад: Покрајински секретаријат за спорт и омладину.
- Марковић, М. (2004). Вредности и квалитет живота. *Социолошки годишњак*, I(1), 7–21.
- Нешић, М. (2003). *Мотивациони аспекти спорта*. Бачка Паланка: Логос.
- Nešić, M, Fratrić, F., Plić, D. (2010). Motivation determinants of physical activity of Educons University female Students. In: Kovac, M. (Ed.): *5th Congress Youth sport 2010* (285–290). Ljubljana: Faculty of sport.
- Нешић, М., Кубуровић, Д. (2011). Ставови студената према универзитетском спорту. У: Бунчић, В. (ур.): *Четврта међународна интердисциплинарна научно стручна конференција-Васпитно-образовни и спортски хоризонти* (170–181). Суботица: Висока школа струковних студија за образовање васпитача и тренера.
- Nešić, M., Kovačević, J. (2011). Life habits of Student population as a factor in orientation to the University Sports. *Acta kinesiologica*, 5(2), 89–95.
- Радош, Ј., Нешић, М. (2010). Спорт на универзитету као оживотворење идеје калокагатије. *Пословна економија*, IV(1), 149–156.
- Радош, Ј. (2010). *Филозофија спорта*. Сремски Карловци: Каирос.
- Радош, Ј. (2011). *Етика у спорту*. Бачка Паланка: Логос.
- Стратегија развоја спорта у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године, Сужбени гласник РС. Бр. 11 (2008).

Milan Nešić, Educons University, Sremska Kamenica

VALUE ASPECTS OF UNIVERSITY SPORT

Summary

The main trademark of modern everyday life is the lack of physical activity among all social classes. Drastic reduction of movement and physical activity has a direct impact on the health status of young people. The student population is not exempt from such trends either. In 1998, physical education was abolished from universities. Today, among other things, students lack university facilities intended for exercise and competitions, as well as a clearly defined system for sporting activities according to their interests and needs.

The national strategy of sport development in the Republic of Serbia has defined its priority target as: "...making school and university sport stronger and establishing a functional system of sport competitions in schools and universities." However, there is no clear development model of this area of sport with a projected implementation time, which results in the presence of spontaneous and unorganized forms of university sport.

University sport should determine its task and role as a multidimensional system where educational (pedagogical), moral, ethical, esthetical, and socially responsible aspects complement each other, as these are necessary for the proper shaping of young people into fully developed individuals. Using all the potential of science (primarily from the sphere of motion-functional structures), university sport should assume the role of a restorer of balance, as the unbalance between physical and other human dimensions is clearly visible nowadays, especially with the global presence of hypokinesia, which significantly endangers human health. In other words, university sport should contribute to a more harmonious formation of young academics and to the affirmation of the idea that university graduates should not be profiled as being either "all brawn and no brains" or "freakish intellectuals".

